

УДК 342.9(477):731

DOI <https://doi.org/10.30970/2307-1664.2020.28.14>

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ У ФОРМУВАННІ ПРАВОВИХ ЗАСАД ДЕРЖАВНО-ЦЕРКОВНИХ ВІДНОСИН ТА РЕЛІГІЙНОЇ ПОЛІТИКИ (ПОЛІТИЧНИЙ КОНТЕКСТ)

Вікторія Бокоч

*Ужгородський національний університет,
факультет міжнародних економічних відносин,
кафедра міжнародної політики
вул. Університетська, 14, 88000, м. Ужгород, Україна*

Стаття присвячена дослідженню ролі Верховної Ради України у формуванні правових засад державно-церковних відносин та державної релігійної політики в Україні. Зазначається, що у зв'язку із складною релігійною ситуацією, що склалася наприкінці 80-х – початку 90-х рр., Верховна Рада України приступила до законодавчого врегулювання релігійно-церковних проблем ще до офіційного проголошення незалежності України. Важливе значення мало прийняття базового Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації», яким гарантувалася свобода совісті і віросповідання, визначалися принципи та засади відносин держави з церквою, врегулювалися майнові, фінансові та інші питання діяльності релігійних організацій. У статті аналізуються інші закони, якими регулюються окремі аспекти державно-церковних відносин та релігійно-церковного життя. Оскільки депутатський корпус українського парламенту формується на партійній основі, законотворчий процес об'єктивно політизується. У зв'язку з цим особлива увага приділяється аналізу законів України з релігійно-церковних питань, прийняття яких супроводжувалося загостренням суспільно-політичної ситуації, акціями протесту, посиленням релігійного та політичного протистояння. Доводиться, що Верховній Раді України в нелегких суспільно-політичних умовах вдалося сформулювати правові засади нового типу державно-церковних відносин та державної релігійної політики. У статті виявляються недоліки, проблеми розвитку законодавства України про релігію та церкву, окреслюється коло нерегульованих питань, вносяться пропозиції щодо його вдосконалення. Робиться висновок, що грандіозні трансформації у релігійно-церковній сфері стали можливими завдяки демократизації українського суспільства, здобуттю Україною незалежності, зміні політичного устрою, дієвому сприянню української держави та влади відродженню та розвитку релігійно-церковного життя. Подальший розвиток вітчизняного законодавства про релігію та церкву вбачається в умілому поєднанні інтересів української держави та суспільства з інтересами церкви та релігійних організацій.

Ключові слова: Верховна Рада України, релігія, церква, держава, законодавство України з релігійно-церковних питань, державно-церковні відносини.

Постановка проблеми. Із здобуттям незалежності в Україні розпочався процес формування нової політичної системи, який включав у себе створення органів державної влади, політичних інститутів, закріплення в законах правових положень і норм, необхідних для становлення держави та розвитку суспільства. Важливою структурою політичної системи України, єдиним органом законодавчої влади в Україні є Верховна Рада України.

Найважливішими повноваженнями Верховної Ради України, які визначаються винятково Конституцією України, є внесення змін до Основного Закону України та прийняття інших законодавчих актів України, що регулюють суспільні відносини у різних сферах. Серед її повноважень є такі, що мають безпосереднє або опосередковане відношення

до релігійно-церковних питань. Саме завдяки діяльності Верховної Ради України в нелегких суспільно-політичних умовах їй вдалося сформувавши правові засади нового типу державно-церковних відносин та державної релігійної політики. Однак цей процес не можна вважати завершеним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Законодавство України у релігійно-церковній сфері, його становлення та розвиток, засади державно-церковних відносин, основні напрями державної релігійної політики виступали об'єктом дослідження вітчизняних науковців, серед яких Г. Друженко, В. Єленський, С. Здіорук, О. Кравченко, С. Онищук, О. Саган, М. Штокало та інші. Проте у їхніх наукових доробках зазвичай домінує правознавчий або релігієзнавчий підхід. Оскільки депутатський корпус українського парламенту формується і функціонує на партійній основі, законотворчий процес, включаючи й ініціювання та прийняття законів з релігійно-церковних питань, об'єктивно політизується. Ця обставина актуалізує проблему політологічного дослідження процесу прийняття законів, що регулюють суспільні відносини у релігійно-церковній сфері.

Метою статті є дослідження політичних аспектів процесу становлення та розвитку законодавства України про релігію та церкву, ролі Верховної Ради України у формуванні правових засад державної релігійної політики.

Виклад основного матеріалу. Верховна Рада України, зважаючи на складність релігійної ситуації, що склалася наприкінці 80-х – початку 90-х рр., приступила до законодавчого врегулювання релігійно-церковних питань ще до офіційного проголошення незалежності України. Вирішальне значення мало прийняття нею базового Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» (21 квітня 1991 р.). У цьому законі Верховною Радою України проголошувалася свобода совісті, визначалися принципи та засади державно-церковних відносин, а саме: відокремлення церкви (релігійних організацій) від держави і школи від церкви; невтручання держави у діяльність релігійних організацій, визначення взаємних обов'язків держави щодо релігійних організацій та релігійних організацій перед державою; захист державою прав та законних інтересів релігійних спільнот, повага їхніх традицій та внутрішніх настанов; недопущення державного фінансування релігійних та інших створених за ознакою ставлення до релігії організацій [1]. З урахуванням того, що право на свободу совісті є одним із основоположних прав людини, воно було закріплене в Конституції України [2].

Порівняно із радянським законодавством про релігійні культури Законом України «Про свободу совісті та релігійні організації» значно розширювалися права релігійних організацій. Зокрема, їм надавалося право на:

- набуття статусу юридичної особи;
- безперешкодне проведення богослужінь, релігійних обрядів та церемоній;
- володіння власністю в Україні та за кордоном;
- отримання добровільних фінансових та майнових пожертвувань;
- здійснення благодійної та культурно-освітньої діяльності;
- участь у громадському житті, використання засобів масової інформації;
- встановлення і підтримання зв'язків з одновірцями за кордоном [1].

Законодавством України встановлювався принцип відокремлення школи від церкви. Громадянам України незалежно від їхнього ставлення до релігії надавалися рівні права на здобуття освіти в усіх навчальних закладах. Релігійні організації могли створювати навчальні заклади і групи для релігійної освіти дітей і дорослих. Релігійні управління і центри отримали можливість створювати духовні навчальні заклади. На слухачів цих закладів поширювалися права і пільги, встановлені для учнів та студентів світських закладів освіти.

Відповідно до нової редакції Закону України «Про освіту» релігійні організації здобули право на заснування закладів освіти різних рівнів та самостійно визначати релігійну спрямованість освітньої діяльності [1; 3].

Для релігійних організацій неабияке значення мало врегулювання на законодавчому рівні майнових питань. Зокрема, їм надавалося право отримання у безоплатне користування або безоплатне повернення у власність культових будівель і майна, що перебували у державній власності. Для виконання своїх статутних завдань вони могли створювати підприємства, а також добродійні заклади з правом юридичної особи. Особи, які працювали у релігійних організаціях та створених ними підприємствах і закладах, мали право на соціальний захист та отримання пенсії нарівні із іншими громадянами. На майно, необхідне для забезпечення виконання статутних завдань, релігійним організаціям надавалося право власності, яке охоронялося законом [1; 4].

Відповідно до Земельного кодексу України релігійні організації із зареєстрованими статутами (положеннями) могли користуватися земельною ділянкою для будівництва і обслуговування культових та інших будівель, необхідних для забезпечення їхньої діяльності. Крім того, їм могли передаватися у власність та надаватися у користування землі сільськогосподарського призначення для ведення підсобного господарства [5].

Податковим кодексом України регулювалися питання оподаткування релігійних організацій. Доходи від виробничої діяльності створених релігійними організаціями підприємств і закладів підлягали оподаткуванню в порядку, визначеному законодавством України. Натомість об'єкти нерухомості, що перебували у власності релігійних організацій та використовувалися для забезпечення їхньої статутної діяльності, оподаткуванню не підлягали. Від оподаткування звільнялися також земельні ділянки, надані їм у постійне користування, а також добровільні фінансові та інші пожертвування [1; 6].

Спеціальним законом громадянам України, що належали до релігійних організацій, віровчення яких не допускало користування зброєю, надавалося право на заміну строкової військової служби альтернативною (невійськовою). Пізніше це право було закріплене в Конституції України [7; 2].

Релігійні питання знайшли своє відображення у Виборчому кодексі України. Зокрема, ним заборонялося надання привілеїв або обмежень виборчих прав громадян України за ознакою релігійних переконань, а також реєстрація кандидатів, у передвиборних програмах яких містяться положення, спрямовані на розпалювання релігійної ворожнечі. Встановлювалося також, що день голосування на виборах не може збігатися з днем релігійного свята [8].

Цивільний процесуальний кодекс України та Кодекс адміністративного судочинства України проголошували рівними перед законом усіх учасників цивільного та судового процесу незалежно від їх ставлення до релігії, а також зобов'язували суд здійснювати правосуддя на засадах поваги до релігійних переконань його учасників [9; 10].

Верховною Радою України на законодавчому рівні врегульовано питання забезпечення душпастирської опіки позбавлених волі осіб, їх духовного виховання [11].

Зважаючи на поліетнічний склад українського суспільства, держава у Конституції України заявила про своє сприяння розвитку релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України, а також заборонила «утворення і діяльність політичних партій та громадських організацій, програмні цілі або дії яких спрямовані на <...> розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі» [2].

За правопорушення, пов'язані із забезпеченням свободи совісті та релігійної діяльності, Верховною Радою України встановлювалася відповідальність. Так, Кримінальним кодексом України були передбачені спеціальні санкції за такі правопорушення:

- встановлення прямих чи непрямих привілеїв за ознаками релігійних та інших переконань;
- образу почуттів громадян у зв'язку з їхніми релігійними віруваннями;
- розпалювання ворожнечі та ненависті на релігійному ґрунті;
- пошкодження чи зруйнування культової споруди, незаконне утримування, осквернення або знищення релігійних святинь;
- перешкоджання здійсненню релігійного обряду або примушування священнослужителя до його проведення;
- посягання на здоров'я людей під приводом проповідування релігійних віровчень чи виконання релігійних обрядів;
- ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують релігійну нетерпимість та дискримінацію [12].

В умовах політизації релігійного середовища прийняття законів з релігійно-церковних питань інколи супроводжувалося конфліктами, акціями протесту під стінами Адміністрації Президента України та Верховної Ради України, у яких брали участь представники не лише релігійних організацій, а й політичних сил.

До напруження у відносинах влади з релігійними організаціями, зокрема з Українською православною церквою, призвело запровадження реєстраційного номера облікової картки платника податків (ідентифікаційного коду) та біометричних паспортів. З метою недопущення посилення суспільного протистояння Верховна Рада України запровадила альтернативні засоби ідентифікації особи.

Напруженість у релігійному та політичному середовищі викликали зміни до Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації», якими запроваджувалася «подвійна реєстрація» релігійних організацій, а також розширювався перелік контролюючих органів за додержанням законодавства про свободу совісті та релігійні організації. Для зняття суспільної напруги парламент змушений був спрощувати реєстраційні процедури [13].

Особливо гострою була реакція Української православної церкви на закон, яким визначався порядок зміни релігійними громадами своєї підлеглості [14]. І хоча цим законом врегулювалося вузько релігійне питання, він мав політичний підтекст, оскільки надавав можливість переходу релігійних громад з Української православної церкви, яка перебувала в юрисдикції Московського патріархату, до національно орієнтованої Православної церкви України.

Значним загостренням релігійної і політичної ситуації супроводжувалося прийняття закону, яким передбачалося встановлення особливого статусу та перейменування релігійних організацій, які входять до структури релігійних об'єднань, керівний центр яких знаходиться в державі, що вчинила агресію проти України [15].

Незважаючи на складні суспільно-політичні умови, Верховною Радою України було зроблено вагомий внесок у розвиток законодавства, яким регулювалися відносини у релігійно-церковній сфері. Проте його не можна вважати досконалим, оскільки воно містить у собі деякі неузгодженості та суперечливі положення. По-перше, недостатньо узгодженою вбачається термінологія Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації», який оперує категорією «свобода совісті», із Конституцією України, у якій вживається термін «свобода світогляду і віросповідання». По-друге, вищезазначеним законом право на свободу совісті надається «громадянам України», тоді як Конституцією України – «кожному», хто на законних підставах перебуває на території України. По-третє, в контексті забезпечення права на свободу світогляду і віросповідання Основним Законом України надається право безперешкодно вести «релігійну діяльність», тоді як Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» передбачає й можливість поширення «атеїстичних переконань».

Потребує уточнення зміст принципу «відокремлення церкви від держави», оскільки під його прикриттям різним політичними режимами проводилася діаметрально протилежна релігійна політика: від тиску держави на церкву в радянський період до ліберального ставлення держави до релігії в незалежній Україні. Оскільки нині держава і церква існують як рівноправні партнери, заслуговує на увагу пропозиція деяких дослідників щодо вживання словосполучення «відокремлення церкви і держави».

Законодавство України дає підстави для різного тлумачення принципу «відокремлення школи від церкви». Відповідно до Конституції України він поширюється на усю систему освіти, незалежно від форми власності освітніх закладів. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» відокремленими від церкви визнає лише державні навчальні заклади, тоді як Закон України «Про освіту» – державні та комунальні, а приватним закладам освіти, зокрема заснованим релігійними організаціями, надає можливість самостійно визначати релігійну спрямованість освітньої діяльності [1; 2; 3].

Деякі експерти вважають таким, що не відповідає конституційно закріпленому принципу рівності громадян перед законом, положення Закону України «Про альтернативну (невійськову) службу», яким встановлено термін альтернативної служби, що у півтора рази перевищує строк військової служби [7].

З огляду на принцип рівності релігій, віросповідань та релігій перед законом певні сумніви викликає віднесення до святкових та неробочих днів православних релігійних свят Різдва Христового (7 січня), Пасхи (Великоддя), Трійці та надання керівниками підприємств, установ та організацій особам, які належать до інших зареєстрованих в Україні (неправославних) конфесій, до трьох днів відпочинку впродовж року для відзначення ними великих релігійних свят з відпрацюванням за ці дні [16]. Такий підхід ставить православну релігію у привілейоване становище порівняно з іншими конфесіями. Адже православним віруючим надається право відзначати вищезазначені свята без будь-яких попередніх умов, тоді як послідовники інших (неправославних) конфесій можуть святкувати великі релігійні свята своїх релігій, по-перше, за поданням релігійних громад, по-друге, за наявності відповідної санкції керівників підприємств, установ, організацій, по-третє, з подальшим відпрацюванням за ці дні.

Оскільки останнім часом в українському суспільстві активно обговорюється проблема зміни дати святкування Різдва Христового, Верховна Рада України шляхом внесення змін до Кодексу законів про працю України визначила святковим та неробочим днем не тільки 7 січня, а й 25 грудня [17].

Однак цю проблему не можна вважати до кінця розв'язаною, оскільки перенесення дати святкування Різдва Христового тягне за собою необхідність зміни усього церковного календаря, а також законодавства України, яким встановлюються святкові та неробочі дні. Зрозуміло, що з огляду на консерватизм релігії та укоріненість народних традицій перейти на новий церковний календар буде нелегко. До того ж розв'язання цієї проблеми ускладнюється відсутністю у вітчизняному законодавстві чіткого розмежування понять «державні свята» та «святкові та неробочі дні», які вживаються, відповідно, у Конституції України та Кодексі законів про працю України.

Звертає на себе увагу й Закон України «Про особливості користування Андріївською церквою Національного заповідника «Софія Київська», яким визначається порядок передачі у постійне безоплатне користування Вселенському патріархату Андріївської церкви Національного заповідника «Софія Київська» для здійснення богослужінь, релігійних обрядів, церемоній і процесій [18]. По-перше, у структурі Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» ці зміни виглядають «чужорідним тілом». По-друге, передача Андріївської церкви у постійне безоплатне користування Вселенському патріархату за рішенням

Кабінету Міністрів України ставить її у неоднакове становище з іншими культовими спорудами з аналогічним статусом. Кабінету Міністрів України слід було б надати повноваження щодо передачі ним у постійне користування не лише Андріївської церкви, а усіх культових споруд, які є визначними об'єктами культурної спадщини та пам'ятками архітектури національного значення.

Верховній Раді України ще й досі не вдалося на законодавчому рівні врегулювати питання, що стосуються деяких аспектів державно-церковних відносин. Так, незважаючи на зобов'язання України перед ЄС, до цього часу не прийнято спеціального закону про реституцію церковного майна.

До числа неврегульованих законом можна віднести й проблему військового капеланства. Нині діяльність капеланів у Збройних Силах та інших військових формуваннях України регулюється підзаконними актами, що не повною мірою узгоджується з Конституцією України, відповідно до якої питання прав і свобод людини належать до тих, які визначаються винятково законами України.

Одним із недоліків законодавства України про релігію та церкву є відсутність у ньому відповідальності за невиконання окремих встановлених ним приписів, положень та норм. Наприклад, Законом України «Про свободу совісті та релігійні організації» декларується неможливість участі релігійних організацій у діяльності політичних партій, виборчих кампаніях, проте санкції за порушення цього положення не встановлено.

Оскільки окремі релігійні організації, порушуючи встановлені законом заборони, нерідко втручаються у внутрішні справи інших конфесій, доцільним було б запровадження щодо них відповідних санкцій.

Законодавство України містить жорстку заборону на розголошення священнослужителями таємниці сповіді, проте відповідальності за її порушення теж не встановлює.

Значного посилення потребують норми Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації», які сприяли б зниженню рівня політизації релігії та містили б дієві правові механізми розв'язання міжконфесійних конфліктів.

Висновки. Таким чином, грандіозні трансформації у релігійно-церковній сфері стали можливими завдяки демократизації українського суспільства, здобуттю Україною незалежності, зміні політичного устрою, дієвому сприянню української держави та влади відродженню та розвитку релігійно-церковного життя. Незважаючи на наявність суспільно-політичного протиборства, у нових політичних умовах законодавство України про релігію та церкву набуло якісно нових рис. Такою ж якісно новою стала і релігійна політика незалежної української держави, яка формувалася і впроваджувалася на його основі.

Подальший розвиток вітчизняного законодавства про релігію та церкву значною мірою залежатиме від умілого поєднання у ньому інтересів української держави з інтересами релігійних організацій, узагальнення наявних пропозицій щодо його вдосконалення та трансформації їх у відповідні законодавчі ініціативи.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації». *Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР)*, 1991, № 25, ст.283. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12> (дата звернення 5.01.2020 р.).
2. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, № 30, ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення 3.01.2020 р.).
3. Закон України «Про освіту». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2017, № 38–39, ст. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення 4.01.2020 р.).

4. Господарський кодекс України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст.144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення 18.02.2020 р.).
5. Земельний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)* 2002, № 3-4, ст. 27. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14> (дата звернення 17.01.2020 р.).
6. Податковий кодекс України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2011, № 13-14, № 15-16, № 17, ст.112. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 3.02.2020 р.).
7. Закон України «Про альтернативну (невійськову) службу». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1992, № 15, ст.188. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1975-12> (дата звернення 23.01.2020 р.).
8. Виборчий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20> (дата звернення 26.02.2020 р.).
9. Цивільний процесуальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2004, № 40-41, 42, ст. 492. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення 16.02.2020 р.).
10. Кодекс адміністративного судочинства України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2005, № 35-36, № 37, ст. 446. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15> (дата звернення 26.01.2020 р.).
11. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо регулювання діяльності священнослужителів (капеланів) в органах та установах, що належать до сфери управління Державної пенітенціарної служби України». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2015, № 28, ст.254). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-19> (дата звернення 19.01.2020 р.).
12. Кримінальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2001, № 25-26, ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення 14.02.2020 р.).
13. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності Міністерства юстиції України, Міністерства культури України, інших центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується через відповідних міністрів, а також Державного космічного агентства України». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2014, № 5, ст. 62. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5461-17> (дата звернення 27.01.2020 р.).
14. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо підлеглості релігійних організацій та процедури державної реєстрації релігійних організацій зі статусом юридичної особи». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2019, № 6, ст.40. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2673-19> (дата звернення 27.02.2020 р.).
15. Закон України «Про внесення зміни до статті 12 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» щодо назви релігійних організацій (об'єднань), які входять до структури (є частиною) релігійної організації (об'єднання), керівний центр (управління) якої знаходиться за межами України в державі, яка законом визнана такою, що здійснила військову агресію проти України та/або тимчасово окупувала частину території України». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2019, № 3, ст. 23. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2662-19> (дата звернення 17.01.2020 р.).
16. Закон Української Радянської Соціалістичної Республіки «Про внесення змін і доповнень до Кодексу законів про працю Української РСР при переході республіки до ринкової економіки». *Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР)*, 1991, № 23, ст. 267. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/871-12> (дата звернення 12.01.2020 р.).
17. Закон України «Про внесення змін до статті 73 Кодексу законів про працю України щодо святкових і неробочих днів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2211-19> (дата звернення 28.01.2020 р.).

18. Закон України «Про особливості користування Андріївською церквою Національного заповідника «Софія Київська». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2018, № 46, ст. 373. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2598-19> (дата звернення 17.01.2020 р.).

**VERKHOVNA RADA OF UKRAINE IN FORMATION
OF LEGAL PRINCIPLES OF STATE-CHURCH RELATIONS
AND RELIGIOUS POLICY (POLITICAL CONTEXT)**

Viktoriia Bokoch

*Uzhhorod National University,
Faculty of International Economic Relations,
Department of International Policy
Universytetska str., 14, 88000, Uzhgorod, Ukraine*

The article is devoted to the role of the Verkhovna Rada (Ukrainian parliament) in formation of the legal foundations of state-church relations and state religious policy in Ukraine. It is noted that in view of the difficult religious situation in the late 80's – early 90's, the Verkhovna Rada started legislative regulation of religious and ecclesiastical issues even before the official proclamation of Ukraine independence. The adoption of the basic law “Freedom of Conscience and Religious Organizations”; had great importance. It guaranteed freedom of conscience and religion, determined the principles of relations between state and church, regulated property, financial and other issues of religious organizations. The article analyzes other laws that regulate some aspects of state-church relations and religious-church life. As the parliamentary corps of the Verkhovna Rada is formed on a party basis, the legislative process is objectively politicized. Thus, particular attention is paid to the analysis of the laws on religious and ecclesiastical issues, the adoption of which was accompanied by an aggravation of the socio-political situation, protests, intensification of religious and political opposition. It is proved that in difficult social and political conditions the Verkhovna Rada of Ukraine managed to form the legal foundations of a new type of state-church relations and state religious policy. The article highlights shortcomings and problems of development of the legislation on religion and church, outlines a number of unsettled issues, and proposes to improve it. It is concluded that grandiose transformations in the religious and ecclesiastical sphere were made possible by the democratization of Ukrainian society, the gaining of independence, the change of political agenda, the effective contribution of the Ukrainian state and government to the revival and development of religious and ecclesiastical life. Further development of the national legislation on religion and church is seen in the integration of the interests of the Ukrainian state and society with the interests of the church and religious organizations.

Key words: Verkhovna Rada of Ukraine, religion, church, state, legislation on religious-church issues, state-church relations.